

Hamar Péter

## Móricz Zsigmond két káprázata

Egy különös „verseny” története



**Hamar Péter** (1943, Budapest) tanár, irodalomtörténész, filmtörténész, a Móricz-émlékplakett kitüntetettje

Ki tudná megmondani, hogy Janka halála nyomán Móricz Zsigmondban a veszteségtudat vagy a megkönnyebbülés kerekedett-e felül? Őszinte megrendültségének nyomai kétségkívül felfedezhetőek szövegeiben, ám a gyászút során a Firenzéből Simonyi Máriának küldött levél és a Magoss Olgának címzett anzikszkártya azt bizonyítják, hogy a szabadság szelét kellemesnek találta, és a tragikus fordulat lelki terhe rövid idő alatt egyensúlyba került benne a jövőt fürkésző reménnyel.

Asszony nélkül nem tudta elképzelni további életét, legalábbis tartósan nem. Janka zsarnoksága ellen – merthogy „családotermelő” létének kétségkívül volt ilyen színezete – Móricz az idő múlásával egyre inkább tiltakozott, ugyanakkor élvezte is az asszony teremtette biztonságot, amelynek hiányát azonnal megérezte, amint egyedül maradt. Az a gondolat azonban házasságának vége felé egyre inkább foglalkoztatta, hogy egy másik nő oldalán keresse a biztonságot, aki számára kevesebb korlátot állít mindennapi létében is, alkotó munkájában is. Janka végzetes cselekedete megnyitotta a lehetőséget előtte, hogy szándékát érvényesíthesse. Olaszországi útjáról hazatérve megerősödött benne az elhatározás, hogy a gyászévetel után egy másik asszony mellett újrakezdi az életét.

Milyen nőt szeretett volna magának?

Szépirodalmi alkotásai közvetve, magánjellegű szövegei közvetlenül körvonalazzák a számára ideálisnak tetsző élettárs alakját. Legyen a kiválasztott vonzó nő, intellektuális sze-

mélyiség, témákat kínáló beszélgetőtárs, a vágyait kielégítő szexuális partner, nyugalmat teremteni tudó háziasszony, a három kislányt szerető pótanya és a neki fiút szülő asszony. Bizonyára rangsorolta is önmagában ezeket az elvárásokat, bár ennek rekonstruálása megoldhatatlannak tűnő feladat.

Azt nem gondolhatta, hogy közel s távol akad olyan nő, aki az ő összes kívánalmának megfelel, s boldogan rohan a karjaiba. De álmodni mindenkinek szabad. Így viszont ki kellett egyeznie önmagával a kompromisszumok mértéke felől. Erre rá is kényszerült, mert bár döntési szabadsága nagyobb lett, de most Janka helyett a megváltozott körülmények emeltek korlátot elébe. Szembe kellett néznie azzal a ténnyel is, hogy nem egy adoniszi megjelenésű fiatalember (aki persze sosem volt), hanem egy negyvenöt éves, a korral járó fizikai következményeket viselő özvegy.

Két feleségjelölt személyisége foglalkoztatta. Simonyi Mária volt az egyik, akivel a *Búzakalász* bemutatása óta tartott a románca, de a színésznő Janka halála miatt bizonyosan érzett némi felelősséget, és visszahőkölt; a másik a debreceni özvegy, Magoss Olga, akivel a véletlen hozta össze 1924 decemberében, de azonnal a hatása alá került, s a *Naplók* tanúsága szerint behelyettesíthetőnek látta a feleségképletbe, annak ellenére, hogy szerelemről szó esett volna közöttük.

A két nő „versenyére” a startjelet a Firenzéből útkra indított postai küldemények jelentették. A feladó szándéka nyilvánvaló: egy-

szerre két vasat tartani a tűzben, s majd azt választani, amelyik hajlékonyabb lesz. A verseny különös jellegét részint az adja, hogy a vetélytársaknak fogalmuk sincs arról, hogy ők vetélytársak; másrészt az teszi rendkívülivé, hogy a verseny nem a külső világban, hanem Móricz tudatában zajlik, s benne magában kellett megszületnie a végeredménynek.

A látszat ellenére a két hölgy nem azonos starthelyzetből indul. Hendikep-verseny ez, Simonyi Mária előnyével. Történt ugyanis valami 1924. február 11-én, ami ezt a vetélkedést határozottan befolyásolta. Néhány nappal korábban a színésznő levelet írt Móriczknak, benne ezekkel a mondatokkal: „Jöjjön, jöjjön, a magáé vagyok régen minden porcikámmal. Szemérmetlen vagyok, nem szégyellem.”<sup>1</sup> És Móricz jött. Ami pedig történt, az kedvére való volt. De Janka halála után Mária konok hallgatásba burkolózott, az író leveleire nem válaszolt, a telefonban letagadtatta magát.

A „verseny első körében” jelenik meg Móricz tárcája, *A fekete ruhás nő* címmel Az Estben.<sup>2</sup> Témája az a beszélgetés, ami Móricz és Magoss Olga között zajlott le Ady Lajoséknál, azon a bizonyos debreceni vacsorán, megismerkedésük estéjén. Ott az asszony elmondta, hogyan érintette a világháborúban elesett férjének halála, miként élte meg személyes résztvevőként a kihantolást, s azt is, hogyan tud együtt élni az elvesztett férfi emlékével. Az erről szóló tárcanovellában mindössze annyi a fikciós elem, hogy Móricz a modellként kezelt helyzetet Olaszországba helyezi át, mintha a narrátor ott hallotta volna az elhangzottakat egy olasz fiatalasszonytól.

1 Simonyi Mária második levele Móricz Zsigmondnak, 1924. február 4. In.: Móricz Zsigmond: *Naplók 1924–1925*. Összegyűjtötte, szerkesztette, valamint a jegyzeteket, az előszót és a mutatókat írta: Cséve Anna, Noran Kiadó, Budapest, 2010. 644.  
2 Móricz Zsigmond: *A fekete ruhás nő*. Az Est, 1925. május 29.

*A fekete ruhás nő* rendkívül érzékeny, páratlan beleérző képességgel megalkotott, a lelki rezdüléseket aprólékosan követő, realista módon hitelesített, hatásos írás. Móricz már megírása pillanatában elhatározhatta, hogy mindkét nőhöz el fogja juttatni. A Máriának küldött levélben írja:

„Holnap reggel megjelenik »A fekete ruhás nő«. Mondja kicsim, maga véletlenül volt ma egy hete feketében?... Az valami rendkívüli volt, ahogy rám hatott, mikor magát feketében láttam.”<sup>3</sup>

Mária érzékenységi küszöbét ismerve joggal gondolhatta, elhitetheti vele, hogy a novella-beli asszony figuráját az ő alakja ihlette. Jankát ilyen egyszerű módon nem csaphatta volna be. A felesége mindig ráérezett, melyik írása fikciós gyökerű, melyik született közvetlen élmény alapján.

Olga, akinek Móricz pár soros, bocsánatkérő levél<sup>4</sup> kíséretében elküldte a novellát, könnyűszerrel felismerhette önmagát az olasz nő figurája mögött. A hihetetlenül hosszú, a novella-beli történet mögötti eseményeket részletező, gazdagon reflektált, szépirodalmi teljesítménynek beillő válaszlevelet – „Kedves Móricz!” megszólítással – az író június 5-én kapta kézbe. Kiderül belőle, hogy az özvegy figyelmét nem kerülte el Móricz „udvarló” gesztusa (az író *A fekete ruhás nő*ben kilencszer használja az olasz fiatalasszonnyal kapcsolatosan a „szép” jelzőt), és tiltakozik is ellene. Ám a válaszlevél több részletében is olyan nyitottságot fejez ki, amelyből az író nyugodtan következtethetett arra, hogy számára nincs zárva az út Debrecen felé.

Szinte az a komikus helyzet áll elő, mint ami Molière *Don Juanjának* második felvonásában,

3 Móricz Zsigmond: *Naplók 1924–1925*. 25. V. 29., 398. Móricz a színházban látta Simonyi Máriát.  
4 *Móricz Zsigmond és Magoss Olga levelezése*. Sajtó alá rendezte, az előszót és a jegyzeteket írta: Rádics Károly, Püski, Budapest, 1995, 20. A továbbiakban: *Levelezés*

ahol a főhős félrefordulva először Mathurine-t biztosítja házassági tervéről, majd az ugyan-csak a színen tartózkodó Charlotte fülébe súgja, hogy őt fogja feleségül venni. A francia komédiaszerzőről hajdan tanulmányt író<sup>5</sup>, s abban a *Don Juant* a legjobb művei között említő Móriczot joggal gyanúsíthatjuk, hogy innen vette az ötletet.

A két nő közül kétségkívül Mária az izgalmasabb személyiség. A szexuálisan egyébként is túlfűtött Móriczot nemcsak az egyszeri eset emléke, hanem a színésznő sugárzó szépsége is érzelmi fogságban tartotta, nem beszélve a nő gazdag színházi múltjáról, ami miatt joggal gondolhatta, hogy általa bepillantást nyerhet a szeparáltan működő teátrumi világ kulisszái mögé, s íróként olyan élmények birtokába juthat, amelyek eddig kevésbé voltak ismertek számára, és olvasói érdeklődésére is számot tarthatnak. A teljes frontvonalat megnyitja Mária meg-, illetve visszaszerzése érdekében, bár eszközeiben ugyancsak korlátozottnak érezheti magát, hiszen a színésznő változatlanul kerüli a személyes találkozást, telefonon elérhetetlené válik, és vallomástevő, személyes találkozást sürgető leveleinek hatása is rejtély marad számára. „...[S]záztizenegy levelemre nem válaszolt...” – írja Móricz egy végül el nem küldött levelében.<sup>6</sup> Nem ellenőrizhető, valóban ennyi volt-e, de hogy sok, az bizonyos. A színésznő láthatására egyetlen módja maradt: megnézni azokat az előadásokat, amelyekben fellépett.

Az író legkisebb lánya, Lili önálló kötetben<sup>7</sup> dolgozta fel apja és Simonyi Mária levélkapcsolatát, de aki kizárólag ennek alapján szeretne képet alkotni erről a nem mindennapi viszonyról, annak csalódnia kell. Ez egy ellenérdekelt

által összeállított és kommentált gyűjtemény, és a legenyhébb kritika próbáját sem állja ki, részint tendenciózus válogatása, részint szövegcsönkítései és szerkesztetlensége miatt. Teljes kép csak abban alakulhat ki, aki elolvassa Móricz naplójának ide vonatkozó részeit is, és a Cséve Anna gondos munkája nyomán hozzáférhető további leveleket is a *Naplók* függelékei között.

Teljes képről így is csak feltételes módban beszélhetünk, mert a háttérben ott a debreceni asszony, akiről Móricz Mária heves ostroma közepette sem feledkezett meg, ugyanis – bár szelídebb hangnemben, visszafogottabb érzelmi tartalommal és kisebb gyakorisággal – mennek a levelek a cívisvárosba is, jelezvén, hogy az a bizonyos kiskapu, ami az esetleges menekülési útvonalra nyílik, nyitva van hagyva. A két levelezés szimultán áttekintésben válik igazán figyelemre méltó olvasmánnyá.

Móricz Simonyi Máriával kapcsolatos érzelmei és gondolatai ingajaratban működtek ekkoriban. Az 1925. május elejétől egy teljes hónapot átívelő életszakasza olyan szélsőségeket vonultat fel, amelyek alapján joggal állíthatjuk, az író zaklatottsága ijesztő méreteket öltött, ítéletei és döntései kevésbé a meggondoltságon alapultak, sokkal inkább az érzelmi hullámmás következményeiként születtek.

A megfontoltnak látszó Móriczot mutatja május 5-iki naplóbejegyzése, amelyben taszító képet fest a színésznőről. „Cinikus” személyiségnek nevezi, aki „szűk műveltséggel és fantáziával” rendelkezik, ráadásul – mint írja – „úgy lépett az életembe, mint egy kurva”. További, a drasztikumot sem nélkülöző megjegyzéseiről nem is tudhatjuk, mire alapozta ezeket: „...az egész színház [tudniillik a Renaissance Színház – HP] az ő [...]jára volt alapítva...”; és itt olvasható egy további, hangsúlyosabb kifakadás: „Én tudtam, hogy az első házbégnél el fogja veszíteni ezt a szentséget, kénytelen [...]ni, mert csak ezzel keres pénzt.” E jellemzés alapján logikus következtetésnek tűnik összegzése:

5 Móricz Zsigmond *irodalomról, művészetéről*. In.: *Molière*. (1903), Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1959. 108–124.

6 Móricz Zsigmond: *Naplók 1924–1925*. 25. VI. 20?, 476.

7 Móricz Lili: *Kedves Mária!* – Móricz Zsigmond levelei Simonyi Máriához. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1979.

„De én mégsem tehetek mást. Nem léphetek fel ország-világ előtt, mint nőkérdő, nem vehe-tem feleségül, korunknak, társadalmi szokása szerint. Mert 1. három leánygyermekemhez nem hozatok egy egész világ által közismert kurvát anyának. Ezzel tönkretenném őket is, magamat is, az áldozatot is. 2. Mert ő nem is jönne, annál sokkal okosabb és kevésbé szerelmes.”<sup>8</sup>

Logikusnak logikus, de Móricz mégsem jut el a szakítás gondolatáig, pedig ez következne a leírtakból. Ellenkezőleg! Bármilyen hihetetlen, bő két héttel később, május 22-én feladott levelében ezt írja Máriaának: „Én tehát megkérem a maga kezét, egy kikötéssel: a gyászév letelte előtt nem esküszöm [...] Mi az, amit én magának ígérhetek? Egy becsületes élet nyugalmát.” Gondoljunk bele: egy végletekig nyugtalan ember nyugalmat ígér! A választ azonban hiába várja.

Nyomaték gyanánt megy a következő levél május 28-án, amelyből a színésznő megtudhatja a feladó újabb óhaját: „...tizenkét gyereket akarok, tizenkét gyereket akarok... (No egy is jó vóna, egy fiú)”, és zárásként ott áll, 89-szer leírva: „imádom”. Vegyük figyelembe, hogy ezt nem egy húszéves, heves vérű fiatalember írta, hanem egy negyvenhat éves, korpulens úr az Üllői útról.

A leánykérési bohózat második felvonásának előjátéka a május 30-án Olgának elküldött levél (*A feketeruhás nő újságkivágatával*). Utána, június 1-én, jön az újabb naplótöprengés ezekkel a megjegyzésekkel: „Én a maga alakjáról [tudniillik Máriaéről – HP] ma már meg tudom rajzolni a kurva arcképét...”, és a következő, egy végképpen trágár félmondat: „...nem kellems arra gondolni, hogy valaha röhögni fognak a [...] közben az én leveleimen azok, akiknek maga...” – a befejező szavak maradjanak idézetlenül!<sup>9</sup>

A folytatás az eddigi érzelemmenet ismeretében már nem hat a meglepetés erejével: Móricz jú-

nus 3-án újabb leánykérő levelet ír. De Máriaát nem hatotta meg ez sem. Változatlanul hallgatott.

A felajzott író azonban nem nyughat! Június végéig további tizenhét levelet ír Simonyi Máriaának, ezekből tizenegyet postára is ad. De „Kedves Delejtűm” se, „Májuska” se, „Kicsim” se, „Aranyom, gyöngyöm, mézem, mákom: Kedvesem” se válaszol. Ők persze mind Mária.

Emberi történet? Kutyakomédia?

Ki érezheti magát följogosítva az ítéletalkotásra?

Ekkor, úgy tűnik, felvirradt Olga napja! A versenyben lekörözött debreceni asszony megkezdheti a felzárkózást. Erre reményt adnak a Móricztól érkező levelek, üdvözlőlapok, augusztusban összesen hét küldemény. Ezeket azonban megelőzi két, az özvegynek címzett, de el nem küldött levél, amelyeknek szövegét a Napló megőrizte. Az első július 22-én íródott bőséges terjedelemben, de Móricz a végére odaírja: „Ujat”. Biztosat nem tudhatunk, miért nem küldte ezt el. Csak találgatásokba bocsátkozhatnánk, de azoknak bizonyító értékük semmilyen vonatkozásban nincs. A közeledés szándéka azonban kiolvasható belőle: „...Maga oly angyalian szól érzéseiről, hogy nekem is illenék már egyet-mást megvallani, de ez is olyan dolog, hogy én annyira hozzászoktam, hogy a magam érzéseiről leplezetlenül első személyben ne beszéljek, hogy folyton várom az alkalmat, hogy élő szóval egyszer... ha megengedi...”<sup>10</sup> És ezt a levelet szánta volna arra, hogy valljon – bár név nélkül – a Simonyi Máriaához fűződő kapcsolatáról: „...nekem két nővel volt dolgom eddig életemben.” Ez persze nem felel meg az igazságnak, elég, ha a biztosan tudott Darányi Mancy- és Kegyes Böske-epizódra utalunk, de mivel ezek a sorok nem kerültek Olga kezébe, végül is mindegy.

A másik el nem postázott levél július 31-én íródott, de a kettő közé becsúszott egy elküldött is, amely azzal az újdonsággal szolgál, hogy

8 Móricz Zsigmond: *Naplók 1924–1925*, 383–384.

9 Móricz Zsigmond: *Naplók 1924–1925*. 419.

10 Móricz Zsigmond: *Naplók 1924–1925*, 501–502.

a korábbi „Nagyságos Asszonyom!” helyett a „Kedves Olga” a megszólítási formula benne. A sorok közé pedig a feladó nagyon udvarias, választékos módon becsempészi visszafogott vallomását:

„Egyelőre örülök annak, hogy hallom, hogy tiszteletre méltó vénsége, mellyel dicsekszik, nem akadályozza meg abban, hogy »olyan jól néz ki, mint soha«. »Szemérmetlen kacérsága« pedig oly kimondhatatlanul kedves, hogy aludnom kell s tiszta fejet kapni – hogy szembe tudjak nézni vele.”<sup>11</sup>

Van a július 31-iki, visszatartott levélnek egy hangsúlyos mondata, amelyet Olga múltja alapján, rá vonatkoztatva fogalmaz meg Móricz, de sokkal inkább önmagára érvényes: „Az a megalázottság, ami egy visszautasítás esetén éri az embert, úgy látszik sokkal súlyosabb, mint minden öröm, ami az elfogadás esetén jöhet.”<sup>12</sup> Az aforizma értékű megjegyzés azt látszik igazolni, hogy gondolatvilágát folyamatosan uralja az az érzelmi kettősség, amelybe belelavírozta magát.

A debreceni polgármester „túlnevelt” lányának (Móricz jellemzi így egy alkalommal) kezdetben bizonyosan kétségei támadtak az író közeledésével kapcsolatosan, egyébként is bizalmatlansággal fogadott minden új, feléje irányuló érzelmi megnyilvánulást „önkéntes családi száműzetésében”, de amikor elolvasta Az Est július 30-iki számában Móricz *Két szép asszonnyal a Balatonon* című allegorizáló tárcáját, tartózkodása oldódott valamelyest. Az író egyébként levélben külön is felhívta Olga figyelmét a cikkekre, ám az asszony válaszában nem találkozunk semmiféle reflexióval erre vonatkozóan.

A *Két szép asszonnyal a Balatonon* cím Móricz hagyományosan realista írását ígéri, ennek ellenére valami elvonatkoztató, allegorizáló világba vezet olvasóját. Ezt az asszonyok elnevezése azonnal egyértelművé teszi: az elsőt

Emlékezetnek, a másodikat Reménynek hívják, és ők eveznek az én-narrátor kormányozta csónakban. A történet szokatlan benyomást kelt, mert kifordított allegóriaként működik, amelyben a hasonlított és a hasonló helyet cseréli: a „varázslón” megteremtett világból kellene visszakövetkeztetnie az olvasónak a valóságosra. Móricz személyes kapcsolatrendszerének ismeretében ez könnyen elvégezhető művelet: az Emlékezet Janka alakját idézi, a Remény Simonyi Máriaét, de aki e háttér ismerete nélkül olvasta a tárcát, csak triviális tanulságokhoz juthatott.

Ez a jelentősnek csak önéletrajzi vonatkozásai miatt tekinthető írás a befejezésben – a szerzőtől szokatlan módon – erősen átlírizálódik, néhány nyelvi fordulata pedig ma már erőltettnek hat. Az ebben megidézett harmadik, ugyancsak allegorikus, Jövőnek nevezett asszony poentírozott megjelenésével nyit távlatot az én-narrátor számára:

„...a Remény nagyot libbenve, bátor ívben szökén szökik fejest a vízbe, s már messze úsz a zöld partok felé s vörös virágbokorra tündelevényedik... És az Emlékezet kitárt karokkal libben-lobban fel a szelek szárnyán s az égen csillogó alkonyi felhővé buborodik... S rémületen magamban a vizek hegyén, egyedül, elhagyatva, az élet hajótöröttje... S jön fekete hajó, fekete füsttel, keményen és ellenállhatatlanul: az Idő, s a harmadik nő, a Jövő barna szempárja világít mint karneol fényű tűzsugár!...”<sup>13</sup>

Vajon Olga ellenőrizte-e tükör előtt ezt a tűzsugarat a szemében? S mit gondolhatott Mária erről a látomásról, hiszen az „üzenet” neki is szólt? Karinthy Frigyesről meg ne is beszéljünk, aki a befejező mondat olvastán meglopva érezhette magát a dupla „feketével”.<sup>14</sup>

11 *Levelezés*, 1925. júl. 26., 27. Az Olgára vonatkozó információk forrása Ady Lajosné.

12 Móricz Zsigmond: *Naplók 1924–1925*. 512.

13 Móricz Zsigmond: *Két szép asszonnyal a Balatonon*. In.: *Riportok 1920–1929*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1958. 188–191.

14 Karinthy Frigyes: *Így írtok ti*. In.: *Moslék ország*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1963. 15. („Jött értem a fekete hajó, / Jött értem a fekete vizen...”)

A kialakult helyzetet még bonyolultabbá tette, hogy a *Ma Este* című színházi hetilap augusztus 6-iki száma meglepő hírrel csiklandozta az intimitásokra áhítozók fantáziáját: „Móricz Zsigmond, az ismertnevű író, nőül vette Simonyi Máriát, a Renaissance Színház kitűnő drámai művésznőjét.” Az író azonnal, Az Est másnapi számában megjelent cáfolatával igyekszik elejét venni az álhír terjedésének: „...sajnos nem vagyok abban a szerencsés helyzetben, hogy e hírt megerősíthessem, lovagias kötelességem ezt dementálni.”

Vajon miért sietett Móricz a kiigazítással? A hollywoodi alapállás, a „Mindegy, hogy mit, csak beszéljenek rólad!” Budapesten is érvényes volt. A *Ma Este* „szenzációja” jelentős reklámértékkel bírt mind az író, mind a színésznő számára, mert egyikükre nézve sem jelentett volna mésalliance-ot. Azt gyaníthatjuk, hogy a gyors tagadás inkább a Magoss Olga felé tájékozódás, a közeledési szándék érdekében történt, ám ha tényleg ez állt mögötte, akkor a „sajnos” nem valami szerencsés módon került a cáfolatba. A debreceni özvegy egyébként az ominózus kapcsolatról főként Ady Lajosné tálalásában kapott bővebb információkat, aki bizonyosan igyekezett tompítani a jelentőségéről szóló vélekedéseket, mert férjével együtt örültek volna, ha Móricz Debrecenben folytatná életét. A „lovagias kötelesség” tehát a látszattal szemben nem annyira Mária, mint Olga iránt megnyilvánuló gesztust jelentett.

Móricz ezt a debreceni kapcsolatot szokatlan óvatossággal alakítja. Nyílt vallomástételig még nem jutott el. Valószínűleg Olga hűvös, óvatos jellemének következtében véli korainak az érzelmi kitarulkozást, de néhány nekifutási kísérlete – mint például az augusztus 13-iki levél alábbi részlete – bizonyítja, hogy erre törekszik: „Hogy miért szerettem volna látni? ... Nem tudom... Talán azért, hogy lássam. Ha ezt nem fogadja el kellő indoklásnak, akkor őszintén megmondom, hogy azért is, mert hallani is szeretném. Volna néhány kérdésem, amire

a választ úgy szeretném kapni, hogy lássam az arcát is közben.”<sup>15</sup>

A hendikep verseny folytatódik! Folytatódik egészen november 8-áig!

Móricz augusztusban meglátogatja Lilit Frutingenben, ahová német szóra küldte ki, és itt, 21-én ír egy rövid, de hatásos bejegyzést a naplójába. Ennek előzményeként kísérletet tett arra, hogy visszakapja leveleit Simonyi Máriától. Így reagál a kudarca: „Hogy énnekem nincs annyi pénzem, hogy megvegyem a leveleimet. Szarom rájuk, magával együtt. Ilyet mond nekem az, akit én másfél évig a feleségemhez méltónak, sőt mint különb lénynek tekintettem. Nincs az istennek annyi büntetése, amit meg ne érdemeljek ezért a vakságért.”<sup>16</sup>

De ez az önostorozó, indulatos őszinteségi roham sem a végleges kijózanodás bizonyosgátétele, mert – ahogy korábban is történt – ismét a szerelmi láz lesz úrrá Móriczon. „Iszonyúan s olyan érzésben gazdagon szeretem, amire nincs példa”<sup>17</sup> – írja a naplójába. Október 20-án 50 db hollandi szegfűt küld vágyai asszonyának, 25-én pedig rózsakosarat visz a küldönc a Fővám téri lakásba. Az alábbi, október 27-én írt naplófeljegyzés lelki indíttatását pedig legfeljebb egy pszichopatológus tudná megmagyarázni: „Ha ő neki nem volt joga féltékenynek lenni a feleségemre – nekem sincs az ő férfaira. A bordélyból is kiváltanám.”<sup>18</sup>

Ez az elragadtatott Móricz, ám – mivel a kedves Olga sincsen elfeledve – megszólal a taktikus Móricz is a cívisvárosba október 31-én küldött levelében. Azt írja, mintegy mentegetvén magát, hogy „folyton készültem Debrecenbe. Csak úgy be akartam toppanni.” Az utóiratban pedig ez áll: „én mostanában kezdek boldogságra hajlamot érezni, melyhez hasonló jókat kívánok.” Olyan mértékű cinizmust azon-

15 *Levelezés*. 1925. augusztus 13., 34.

16 Móricz Zsigmond: *Naplók 1924–1925*, 525.

17 Uo. 571.

18 Uo. 539.



Találkozás (rézkarc, 1988)

ban nem feltételezhetünk róla, hogy itt a Simonyi Máriával való kapcsolatára utalna.

Ezt a pesti kapcsolatot néhány személyes, bár a nyilvánosság előtt történt találkozás, valamint egy-egy telefonbeszélgetés tartja izzásban, de már nem sokáig. Móricz november 8-án, az éjszakába nyúlóan várja, hogy a színházból hazatérő Mária – ígérete szerint – felhívja őt,

de hiába várja. Akkor a másik érzelmi végletbe zuhan, ahogy erről a napló tanúskodik: képzeletben az „öregség kezdődő fáradtságát” látja a színésznő arcán, és a többször is szexuális fantáziálásba eső, csalódott férfi ezt rögzíti: „De Simonyi Mária? egyszer sem állt fel X. 20. óta rá. Nem gyűröm magam alá, nem olvadok bele...”<sup>19</sup> De akkor mivégre mentek a virágküldemények?

Ezen a ponton úgy tűnik, vége a hendikep versenynek, s a „Kedves, drága Olga” (így szólítja meg az író a debreceni asszonyt november 13-iki levelében) nemcsak felzárkózhat, hanem ellenfél nélkül célba is érhet. Simonyi Mária ekkortól ugyanis nyolc hónapra eltűnik Móricz életéből. De az élet másfajta forgatókönyvet írt, és a folytatás szolgált még néhány meglepetéssel.

Az írói pálya termését 1925-ben elverte az érzelmi viharok jege. Egyetlen hosszabb

munkával sem gazdagodott Móricz életműve ebben az esztendőben. A regénynek induló, önéletrajzi jellegű *Kamaszokat* négy fejezet után abbahagyta, és az ekkoriban születő rövidprózaírási is a felejthető kategóriába sorolhatók.

<sup>19</sup> Uo. 587.